LAUSUNTO

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
PL 101
00531 Helsinki

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Asia: **Lausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon turvaamisesta työtaistelun aikana**

Viite: Lausuntopyyntö 13.9.2022

Julkisten ja Hyvinvointialojen liitto JHL ry kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi koskien otsikon lakiesitystä.

Toteamme alkuun, että lausuntoaika on kohtuuttoman lyhyt ja siksi nostamme esiin lausunnossamme vain keskeisiä kohtia, joihin tällä aikataululla oli mahdollista puuttua. Pidämme ongelmallisena sitä, että tosiasiallisesti kyseessä olevaan hallituksen esitykseen ei ollut mahdollista paneutua riittävällä huolellisuudella.

Työtaistelu on aina viimesijainen keino tilanteessa, jossa työehdoista ei ole päästy sopimukseen. Työtaistelu on työntekijöiden perusoikeus työsuhteensa ehtojen turvaamiseksi, minkä rajaamisen tulee aina olla tarkkaan harkittu ja äärimmäinen poikkeus. Myös erilaiset kansainväliset sopimukset kuten esimerkiksi ILO 97 ja 98, lähtevät siitä, että työntekijöiden oikeus mielenilmaisuun ja työtaistelutoimiin tulee olla turvattu ja työtaisteluoikeuteen ei lailla tule puuttua, jos ei se ole aivan välttämätöntä ja silloinkin sen tulee olla hyvin rajattua.

Työtaisteluoikeuteen puuttuminen

Hallituksen esityksessä rajoitetaan voimakkaasti työntekijöiden työtaisteluoikeutta. Esityksen 2 § velvoittaa ensinnäkin työntekijäjärjestöt huolehtimaan yhdessä kunnan ja kuntayhtymän kanssa siitä, että pykälän mukaisessa tilanteessa on riittävästi suojelutyöntekijöitä työtaistelusta huolimatta. 2 §:n toinen momentti kieltää ryhtymästä työtaisteluun ennen kuin se on neuvotellut kunnan tai kuntayhtymän kanssa suojelutyötä tekevien työtekijöiden määrästä. Esityksen 3 §:n mukaan jollei suojelutyöhön annettavan henkilöstön määrästä päästä sopimukseen viimeistään viisi vuorokautta ennen työseisauksen tai joukkoirtisanoutumisen toimeenpanoa, työntekijäjärjestön on annettava vastapuolelle kirjallinen ilmoitus siitä, miten se aikoo jättää työtaistelusta huolimatta suojelutyöntekijöitä kunnan tai kuntayhtymän käyttöön, jotta ne pystyvät turvaamaan välttämättömän terveydenhuollon ja kotihoidon. Esityksen 10 §:n mukaan työnantaja voi tehdä aluehallintovirastolle hakemuksen työnseisauksen tai joukkoirtisanoutumisen toimeenpanon siirtämisestä tai keskeyttämisestä, jos työntekijäjärjestö ja työnantaja eivät ole saaneet aikaan esityksen 3 §:n mukaista sopimusta tai kunta tai kuntayhtymä katsoo, ettei työntekijäjärjestö noudata kyseistä sopimusta. Aluehallintoviraston määräys siirtämisestä tai keskeyttämisestä voi olla voimassa enintään viikon, mutta se voi välittömästi antaa aina uuden määräyksen entisen

LAUSUNTO

perään, jos hallituksen esityksen määräykselle edellyttämät olosuhteet ovat edelleen voimassa. Tätä määräystä aluehallintovirasto voi tehostaa asettamalla työntekijäjärjestölle uhkasakon.

Työntekijäjärjestöjen lisäksi esitys vähentää voimakkaasti myös yksittäisen työntekijän työtaisteluoikeutta. Esityksen 5 §:n edellytysten täyttyessä sosiaali- ja työtaistelussa mukana oleva terveydenhuollon ammattihenkilö voidaan määrätä asiakas- ja potilasturvatyöhön kerrallaan enintään kahdeksi viikoksi. Lakiesityksen 9 §:n mukaan myös työtaistelutoimenpiteenä irtisanoutunut sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen voidaan määrätä asiakas- ja potilasturvatyöhön. Molemmissa tapauksissa määräystä aluehallintoviraston on mahdollista tehostaa henkilökohtaisella uhkasakolla.

Esityksen 4-portainen työntekijäjärjestölle asettama ”velvollisuusaskelma” ja yksittäisten työntekijöiden määrääminen vastoin heidän tahtoaan asiakas- ja potilasturvatyöhön työtaistelun aikana on palveluntuottajan kannalta tehokas keino, joka mahdollistaa julkisen vallan velvollisuuden huolehtia kansalaisten hengen ja terveyden säilyttämisestä näissä hyvinkin poikkeuksellisissa olosuhteissa. Työntekijöiden työtaisteluoikeuden näkökulmasta esitys on erittäin vakava ja voidaankin kysyä poistaako tämä esitys faktisesti perustuslaista ja kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista juontuvan työntekijöiden työtaisteluoikeuden lakiesityksen mukaisissa tilanteissa.

Lakiesitykseen sisältyvää mahdollisuutta poiketa työlainsäädännön ja työehtosopimusten määräyksistä suojelutyöhön määrättyjen osalta pidämme sanktiona yksittäistä työntekijää kohtaan. Suojelutyön henkilöstömäärää mitoitettaessa olisi lähdettävä siitä, että suojelutyössä työskennellään työehtosopimuksen mukaisin työaika- ja vuosilomamääräyksin.

Kyseessä olevassa lakiesityksessä asetetaan vastakkain työntekijöiden oikeus työtaisteluun ja toisaalta potilaiden oikeus välttämättömään hoitoon. On punnittava sitä, miten nämä oikeudet saadaan riittävään tasapainoon.

JHL pitää tärkeänä sitä, että kenenkään henki ja terveys eivät saa vaarantua työtaistelun vuoksi. Kuitenkaan työtaistelun rajoittamista ei tule käyttää kevyesti, vaan rajattava toimenpiteet vain aivan välttämättömään.

Nyt esillä olevassa lakiesityksessä puututaan vahvasti työntekijöiden oikeuteen ajaa etujaan työtaistelutoimin. JHL pitää sinällään perusteltuna tietyissä tilanteissa rajata tätä oikeutta. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että työnantaja- ja työntekijäosapuolet ovat erimielisyydestä neuvotelleet eikä neuvotteluissa ole saavutettu yksimielisyyttä ja lisäksi kaikki muut keinot tilanteen ratkaisemiseksi on käytetty.

Suojelutyön rajaaminen

Lakiesityksen 3 luvun 5 § luetellaan ne tilanteet, joissa työtaisteluoikeutta voidaan rajoittaa ja työntekijöitä voidaan määrätä suojelutyöhön. JHL pitää luetteloa liian laajana tai vähintäänkin tulkinnanvaraisena. Esimerkiksi luettelossa mainitut kohdat:

5) sellainen pitkäaikaisten sairauksien vaatima välttämätön hoito, jota ilman potilaan terveydentila vaarantuu vakavasti

6) sellainen jatkuva hoito tai lääkehoito, jota ilman potilaan terveydentila vaarantuu vakavasti

LAUSUNTO

ja kohdat 7, 8 ja 10 ovat tilanteita, joissa työtaistelutoimien rajoittamista ja suojelutyön käyttöä tulee harkita erityisellä huolellisuudella. Valtaosa näistä on ennalta tiedossa olevia tilanteita, joihin voidaan etsiä korvaavia toimia, siirtoja toiseen hoitopaikkaan, ostopalvelujen käyttämistä tai muita vastaavia keinoja.

Sen sijaan päivystys, tehohoito ja synnytykset ovat esimerkkejä tilanteista, joihin varautuminen ennalta on vaikeaa ja näissä tulee aina olla riittävä määrä ammattitaitoista työvoimaa saatavilla. Työtaisteluoikeuden rajoittaminen näissä tilanteissa voi olla viimesijaisena keinona välttämätön, jotta potilaiden henki ja terveys eivät vakavasti vaarantuisi. Kaikki muut keinot on kuitenkin käytettävä ennen tätä.

Valvonta

Lakiesityksen mukaan aluehallintovirasto on keskeisessä roolissa määrättäessä työtaistelutoimia siirrettäväksi tai keskeytettäväksi ja aluehallintovirasto voi myös määrätä uhkasakon tehostaakseen määräystä. Kunnan tai kuntayhtymän on lisäksi perusteltava, miksi neuvotteluissa ei ole päästy sopimukseen tai miksi muut 3 ja 4 luvussa säädetyt keinot eivät ole olleet riittäviä. Ennen päätöstä aluehallintoviraston on kuultava myös työntekijäjärjestöjä. JHL pitää tärkeänä ja jopa välttämättömänä, että työtaistelun rajoittaminen edellyttää erittäin vahvoja perusteita. On kuitenkin varmistettava, että valtakunnallisesti noudatetaan samoja linjauksia eikä esim. eri aluehallintovirastojen alueella muodostu erilaisia toimintatapoja. JHL haluaa myös nostaa esille sen, onko AVI oikea taho tekemään näitä ratkaisuja vai pitäisikö päätökset tehdä valtakunnallisesti esimerkiksi Valvirassa tai keskitettynä yhteen aluehallintovirastoon. Joka tapauksessa tämä edellyttää uudenlaista osaamista ja uusia tehtäviä, mihin on varattava riittävästi resursseja myös aluehallintovirastoille.

Tämä hallituksen esitys on rajattu olemaan voimassa 31.1.2023 asti. JHL korostaa, että kysymyksessä tulee olla poikkeuksellinen ja vain tiettyyn rajattuun tilanteeseen kohdistuva lakiesitys. Työtaisteluoikeuden rajoittamisesta ei voi tulla automaattista toimintatapaa silloin, jos neuvottelutilanne on vaikea.

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL rajaa aina lakoista pois henkeä ja terveyttä turvaavat tehtävät, mutta pitää kyseistä hallituksen esitystä liian laveana.

Helsingissä 14.9.2022

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry

Päivi Niemi-Laine
puheenjohtaja

Håkan Ekström
toimialajohtaja

Lisätietoja: Keijo Karhumaa p. 040 525 7852, keijo.karhumaa@jhl.fi
Sari Bäcklund-Kajanmaa p. 050 377 8894, sari.backlund@jhl.fi